

Отзив от доц. д-р Елена Коцева
за дисертационен труд за присъждане на научната степен
"Доктор на филологическите науки"

Тема: "Среднобългарският превод на Хрониката на Константин Манасий и неговият литературен контекст"

Автор: доцент д-р Вася Николова Велинова

Представеното от доц.д-р Вася Велинова изследване на т.н. Ватикански препис (Vat.Slav.2) на преводната хроника, съставена вероятно до 1153 г. от Константин Манасий е посветено на представителен за епохата на 14 в. илюстриран български ръкопис. Направена като владетелска поръчка, книгата е постижение на ръкописното изкуство и техника на Палеологовската епоха.

Хрониката на Константин Манасий е обект на многобройни изследвания: а/ във византийската традиция, където тя има 147 преписа; б/ в славяно-езичната литература; в/ българската ръкописна традиция като **филологически феномен на литературно-езикови похвати, съчетани с техниката на илюстрираната книга** - каквато цел по същество има и изследването на В. Велинова; г/ като рядък извор на исторически сведения и исторически представи в собствената ни история; д/ като специална поръчка за царската библиотека.

Доц. Велинова избира за така ситуираната проблематика на Манасиевата хроника методът на синхронно и диахронно съпоставяне на резултатите от вече направени анализи, приложени към произведението на византийския писател. Тя свързва направеното в проучванията на неговите оригинални езикови версии, съпоставя ги със славянския превод и добавя нови, собствени наблюдения и заключения. Намирам, че методиката на изследване е аргументирана най-ясно в Библиографския раздел на изследването (стр.264-296), в който използваната научна литература е групирана с оглед на приложените от авторката анализи: описи на ръкописи; издание/издания на текстове, включително *Clavis patrorum*, 1987 и *Patrologiae graecae*; азбучен индекс на цитираните изследвания и издания на кирилица и на латиница; речници и справочни издания; списък (база данни) на използвани ръкописи – около 100.

Какъв е литературният подход на преводача и в какъв жанр на средновековната преводна литература се вмести старобългарският превод на Манасиевата хроника и каква е стиловата характеристика на жанра ? Какво е отношението между оригинал и превод – тези въпроси, касаещи теория на превода са решени в глава трета на изследването, озаглавена "Хрониката на Константин Манасий през погледа на среднобългарските преводачи", стр.136-250. Преводът на една творба написана в стихове – Хрониката на Константин Манасий – реализиран в повествователния жанр на наратива е обоснован от В.Велинова както с процеси в самата византийска литература, така и с възможността за въвеждане на "бели

стихове” в свободния превод на наратива/екфразис. Това са свидетелства за овладяно литературно богатство на езика **от който се превежда**, както и за познаване на собствения език - **този, на който се превежда**. Бих добавила – анализът на превода разкрива нормативно познаване на граматическите и словообразователни възможности на старобългарския език. Това е съществен принос на труда към слабо разработения у нас въпрос за стила и стиловите похвати, използвани в средновековната ни книжнина. Лексикалното богатство с някои стилово-синтактични особености подчертават локалното значение на правописа при търсене на разпознавателен критерий за категорията “език” и категорията “правопис” на текстовете.

Трябва да се отбележи специално и въвеждането на термина **екфразис**, от гр. ΕΚΦΡΑΣΙΣ, **описвам**, разказвам, вместо латинизма **наратив** от лат. NARRO, NARRATIO, разказвам, **съобщавам**. Гръцката дума отразява връзката между съвременно мислене и същността на средновековната херменевтика, която е често пренебрегвана. Доцент Велинова се придържа стриктно към границата на специфичното мислене през една отминала епоха и съвремеността. Ще си послужи с цитат от Автореферата към изследването ѝ, с.9: “Въпросът за параметрите на наративните структури и за техните комуникативни функции е основополагащ за конструирането на историческото знание само за себе си. Дебатът за наратива е дебат за конструиране на историческото познание, Haldon, 1984-85: 117”. “Това е възможно само при условие, че наративът включва определени информационно натоварни събития и маркери за тях, а рецепиентът притежава съответния код за дешифриране на смисъла...при семиотичния подход към историческото познание също има селекция на събитията. Но там то се прави повече на нивото на означаемост, без да се държи сметка за знаковата форма, в която то се поднася; Успенски 2000:27.” Все в цитирания пасаж от Автореферата - мисля че за пръв път - В.Велинова изтъква същностната разлика между гръцките понятия ΗΣΤΟΡ и ΓΝΩΣΤΗΣ, по Болотов 1907:5-6, в способите за представяне/писмено фиксиране на събития от миналото и настоящето. В “затвореното”, херменевтично мислене разграничаването на “лицето, което описва” от “лицето, което знае” има пряко отношение към догматическите постулати: “Свещено писание – Свещено предание – Съборно съзнание на Църквата”. Така заявената схема на анализиране е последователно приложена в представения труд и представя убедително получените резултати: детайлно представяне на литературния феномен, наричан “Книга за вярата” чрез новия анализ на Манасиева хроника, аналитичното описване на попфилиповия сборник от 1344/45 г. и текст, преписан и ползван в монашеска среда.

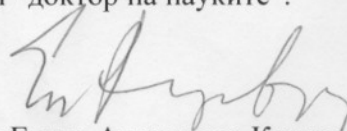
• Ще се спра едва тук на описателната/палеографска част на изследваните ръкописи, съдържащи преписи на Манасиевата хроника. Това е направено в глава първа на труда, стр.15-70, където са детайлно разгледани и разграничени техническите похвати прилагани при правеното на луксозна илюстрирана книга, напра. маркирането с червени конци; употребата на “показалка” вм. русизма у В.Велинова “у-казалка”; буквени маркери; орнаментика и декоративна система, за което прилагам тук примери, подкрепящи илюстрациите приложени в труда. Така ще подчертая и приноса за доказана комуникативна устойчивост на кирилицата от фазата на развитието ѝ през 14 в. Добре

прецизираното позоваване у В.Велинова на по-ранната домашна традиция, подкрепя изключително значимото и успешно дирене на отношението “текст и шрифт”.

Едва сега ще се отбележа много важните приноси на В.Велинова, постигнати при описването на основно използваните преписи в ръкописи с различни дати, тъй като те засягат и датирането на Ватиканския ръкопис. Приведените доказателства за връзката “чернова” / “белова” - препис на Манасиева хроника в Попфилиповия сборник от 1344-45г. / Ватикански препис без колофон – и утвърждаването на дата, близка до тази се потвърждава от титолуването на Иван Шишман като “млад цар” в търновския ръкопис 16 Слова на Григорий Богослов, НБКМ 674 с приписка и водни знаци от 60-те години на века; от идентифицирането на Хлудовската кормчая, Хлуд. 76 като препис на поп Филип. Самият акт на преписване на законодателна книга доста дълго време след приемане на царската власт от Иван Александър и строгите правила за нейното ползване, говорят по-скоро за необходимостта от преглед на законниците, отколкото за липса на такива.

Приложената “Справка за приносите в дисертацията” отговаря на същността на изследването. И нещо повече – апробацията на метода, търсеният баланс между текст и реален носител на текста в ръкописни книги от различни епохи и с различен състав; разкритите отношения между език и стил ще дадът добри резултати в бъдеще.

В основа на на горе казаното, представения труд е цялостно и приносно изследване на един от най-известните във византино-славянската общност среднобългарски ръкописи – Хрониката на Константин Манасий, преписана за цар Иван Александър. С този труд Вася Николова Велинова може да защити пред уважението на Жури присъждането на научната степен “доктор на науките”.

/доц.д-р Елена Арnaudова-Коцева/

София, 21.06.2013 г.

БЛАЖЕНЪ

90 ДНѠУПАТЪ

БЛАЖЕНЪ

ДНѠУПАТЪ

МАЗНЛЪ

НѠГА

105 ДНѠУПАТА

ПОВЕЛѠ

106 ДНѠУПАТЪ

ВЪСН

БЛАЖЕНА

МНОГОУ

ПОВЕЛѠ

БЛАЖЕНОУ

БЛАЖЕНЪ

РАЗГНѠВАВЪ

ТЪ УАДО

БЛАЖЕНЪ

супр.: сборник

А В Ж З Ъ Ъ А О У Т

Манасиева
хроника - 1345 г.

А В Ж З Ъ Ъ А О У Т

Иваналексан-
грово
четвероеван-
гелие - 1356 г.

А В Ж З Ъ Ъ А У Т

Требник
на гаскал Филип
- 1685 г.

А В Ж З Ъ Ъ А У Т

Попгерасимово
письмо ~1380 г.

М. Грчев,
2007

7/2007

кратки на Хв
супр. сб., снес
969г.

2007

кратки на X в.
 Сур. сб., снес
 96 г.

90
 БЛАЖЕНЪ
 АНФУПАТЪ
 БЛАЖЕНЪ
 АНФУПАТЪ
 МАЗНМЪ
 ННГА
 105
 АНФУПАТА
 ПОВЕЛЪ
 106
 АНФУПАТЪ

ВЪСН
 БЛАЖЕНА
 МНОГОУ
 ПОВЕЛЪ
 БЛАЖЕНОУ
 БЛАЖЕНЪ
 РАЗГНѢВАВЪ
 ТЪ
 ПОВЕЛЪ
 БЛАЖЕНЪ

Сур. Сборник

2007

А В Ж З Ъ Ь А О У Т

Манасиева
 хроника - 1345 г.

А В Ж З Ъ Ь А О У Т

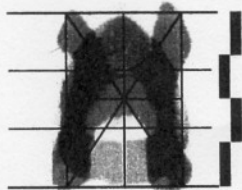
Иваналексан-
 грово
 четвероеван-
 гелие - 1356 г.

А В Ж З Ъ Ь А О У Т

Требник
 на гаскал Филип
 - 1685 г.

А В Ж З Ъ Ь А О У Т

Попгерасимово
 писмо ~1380 г.

М. Гречев,
 2007

7/2007

